

Handreiking Participatiewet

Voor cliënten- en adviesraden

Stimulansz, november 2019
Frans Kuiper
Annemieke Wildenburg

In opdracht van de Koepel Adviesraden Sociaal Domein

Inhoudsopgave

Inleiding bijstand en Participatiewet.....	3
2 vormen.....	3
Aanvraag.....	3
Hoogte.....	3
Verplichtingen	3
Beëindigen.....	3
Recht op bijstand	4
Noodzakelijke kosten van bestaan	4
Geen recht op bijstand	4
Dringende redenen	4
Hoogte van de bijstandsuitkering	5
Kostendelersnorm.....	5
Rechten en plichten bij de uitkering	7
Rechten bij de uitkering.....	7
Inlichtingenplicht	7
Medewerkingsplicht	7
Arbeidsverplichtingen	8
Bijzondere Bijstand en andere minimaregelingen van de gemeente	9
Bijzondere bijstand.....	9
Individuele Inkomenstoelage	9
Individuele Studietoelage	10
Collectieve zorgverzekering	10
De rol van de cliëntenadviesraad op het terrein van inkomen	11
Inleiding Werk en Participatie	12
Algemeen geaccepteerde arbeid.....	13
Tegenprestatie	13
Voorzieningen voor mensen met een arbeidsbeperking.....	14
Wet banenafpraak	14
Beschut werk.....	14
Actueel	15
De rol van de cliëntenadviesraad op het terrein van werk.....	15

Inleiding bijstand en Participatiewet

Bijstand is geregeld in de Participatiewet. Die wet biedt een garantie voor het bestaansminimum. De bijstand is geen sociale verzekering – er wordt geen premie voor betaald – maar een sociale voorziening. De bijstand is een vangnetregeling en vormt het sluitstuk van de sociale zekerheid. De gemeente is verantwoordelijk voor het verlenen van bijstand.

2 vormen

Er zijn 2 vormen van bijstand: algemene bijstand en bijzondere bijstand. De algemene bijstand, bedoeld voor levensonderhoud, voorziet in de kosten die iedereen moet maken, zoals de kosten van huur, dagelijkse boodschappen en vaste lasten. De bijzondere bijstand is bedoeld voor kosten die iemand door bijzondere omstandigheden niet zelf kan betalen uit de algemene bijstand of een ander minimuminkomen.

Aanvraag

Het proces van bijstandsverlening start altijd met een melding en een aanvraag. Na de aanvraag beoordeelt de gemeente het recht op bijstand. Daarbij wordt gelet op zaken als woonplaats, Nederlanderschap, inkomen en vermogen, mogelijk recht op een andere uitkering of voorziening (voorliggende voorzieningen) en uitsluitingsgronden. Er kan sprake zijn van zeer dringende redenen, waardoor de gemeente toch bijstand kan geven, terwijl daar eigenlijk geen recht op is. Als de aanvraag binnen 4 weken nog niet is afgehandeld, moet de gemeente ambtshalve een voorschot verstrekken.

Hoogte

Staat vast dat de aanvrager recht heeft op bijstand, dan bepaalt de gemeente de hoogte van de algemene bijstandsuitkering of van het bedrag aan bijzondere bijstand. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van de leefvorm (alleenstaande, alleenstaande ouder, co-ouder, gezamenlijke huishouding, kostendelersnorm) en van iemands inkomen. In sommige gevallen kan het noodzakelijk zijn om de bijstand te individualiseren. Dat wil zeggen dat de gemeente iemand een hogere of lagere bijstandsuitkering verstrekt dan het normbedrag.

Heeft de gemeente het recht op en de hoogte van de bijstandsuitkering vastgesteld, dan wordt deze maandelijks overgemaakt. Het uitgangspunt hierbij is dat de uitkering 'om niet' wordt verleend, de uitkering hoeft niet terugbetaald te worden. Maar in een aantal gevallen kan de uitkering ook als een lening worden verstrekt.

Verplichtingen

Aan de bijstand zijn voor de uitkeringsgerechtigde verplichtingen verbonden. Daarbij spelen vooral de arbeidsverplichtingen en de inlichtingenplicht een grote rol. De gemeente controleert op de naleving daarvan. Worden deze verplichtingen niet voldoende nageleefd, dan volgt een waarschuwing, maatregel, boete of aangifte. De gemeente kan de bijstandsuitkering ook terugvorderen.

Beëindigen

Heeft iemand geen recht meer op bijstand, dan beëindigt de gemeente de uitkering. Dat kan zijn vanwege een verhuizing, het verlies van verblijfsstatus, een te hoog inkomen of vermogen of een uitsluitingsgrond. Na afloop van de bijstand moet het klantdossier nog enige tijd bewaard worden.

Recht op bijstand

Iedere Nederlander heeft recht op bijstand om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Dit is geregeld in de [Participatiewet](#) (PW). Artikel 11, lid 1 luidt: 'Iedere in Nederland woonachtige Nederlander die hier te lande in zodanige omstandigheden verkeert of dreigt te geraken dat hij niet over de middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van bestaan te voorzien, heeft recht op bijstand van overheidswege.' Dit geldt ook voor vreemdelingen die een verblijfsvergunning hebben gekregen.

Noodzakelijke kosten van bestaan

Het gaat om 'noodzakelijke kosten van het bestaan' die binnen Nederland worden gemaakt. Welke kosten dat zijn is deels afhankelijk van de omstandigheden en mogelijkheden van persoon of gezin. In de wet staat niet wat noodzakelijke kosten zijn, maar hieronder kunnen o.a. worden verstaan de kosten voor huur, energie, vaste lasten, levensonderhoud en reservering voor duurzame gebruiksgoederen. Niet de klant bepaalt welke kosten noodzakelijk zijn, maar de gemeente.

In artikel 14 geeft de Participatiewet wel aan wat geen noodzakelijke kosten zijn. Dit zijn o.a. alimentatieverplichtingen, betaling van een boete, geleden of toegebrachte schade en vrijwillige premiebetaling in het kader van een publiekrechtelijke verzekering. Voor deze kosten kan geen bijstand verstrekt worden.

Geen recht op bijstand

Ook geeft de Participatiewet aan wie geen recht hebben op bijstand, ook als ze wel in bijstandsbehoefte omstandigheden zouden verkeren (artikel 13). Dit zijn bijvoorbeeld mensen die in de gevangenis zitten, meedoen aan een staking of langer dan 4 weken in het buitenland verblijven. Ook jongeren onder de 18 jaar hebben geen recht op bijstand.

Dringende redenen

Als er geen recht bestaat op bijstand kan er soms toch vanwege dringende redenen een uitkering verstrekt worden. Artikel 16, lid 1 PW biedt soms de mogelijkheid om toch bijstand te verlenen. Er is sprake van zeer dringende redenen bij een acute noodsituatie. In de jurisprudentie wordt dit uitgelegd als een situatie die van levensbedreigende aard is of blijvend ernstig lichamelijk of psychisch letsel of invaliditeit tot gevolg kan hebben ([ECLI:NL:CRVB:2009:BK6576](#)).

Hoogte van de bijstandsuitkering

De hoogte van de bijstandsuitkering hangt af van de leefvorm van de uitkeringsgerechtigde. Er zijn 2 basisnormen. Voor gehuwden en samenwonenden geldt een basisbedrag van 100% van het nettominimumloon, voor een alleenstaande en een alleenstaande ouder vanaf 21 jaar is dat 70%. Deze normen gelden voor zover niet de kostendelersnorm (zie hieronder) van toepassing is. De uitkering van een alleenstaande ouder is gelijk aan die van een alleenstaande. Alleenstaande ouders hebben recht op een hoger kindgebonden budget van de Belastingdienst. Zij krijgen bovenop dit budget een zogenoemde alleenstaande-ouderkop.

Voor jongeren tot 21 jaar gelden lagere normbedragen. Voor mensen op AOW-leeftijd die recht hebben op aanvullende bijstand (AIO-aanvulling van de SVB) en voor mensen die langdurig in een instelling verblijven gelden ook aparte normbedragen.

Kostendelersnorm

In de Participatiewet staat een kostendelersnorm. Die houdt in dat als de uitkeringsgerechtigde zijn woning (hoofdverblijf) deelt met volwassen medebewoners, de uitkering lager is omdat de woonkosten gedeeld kunnen worden. Hoe meer medebewoners, hoe lager de uitkering.

Medebewoners kunnen bijvoorbeeld ouders zijn met een meerderjarig inwonend kind, een inwonende grootouder enz. Het maakt niet uit wat de relatie is tussen deze mensen.

Bij de kostendelersnorm heeft iedere bijstandsgerechtigde een zelfstandig recht op uitkering (en gehuwden een gezamenlijk recht). Inkomsten van kostedelende medebewoners hebben geen invloed op de hoogte van de uitkering van de bijstandsgerechtigde.

Aantal kostedelende medebewoners	Individuele norm	Totale bijstandsnorm als allen bijstand ontvangen
Alleenstaande (ouder)	70%	70%
2 kostedelers	50%	100%
3 kostedelers	43,33%	130%
4 kostedelers	40%	160%
5 kostedelers	38%	190%

Uitzonderingen

Niet alle volwassenen tellen mee voor de kostendelersnorm. Uitzonderd zijn:

- jongeren tot 21 jaar;
- de meeste studenten en meerderjarige leerlingen die een studie of opleiding volgen die recht kan geven op studiefinanciering (WSF 2000) of een bijdrage in de schoolkosten (Wtos);
- leerlingen die de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) volgen;
- kamerhuurders en kostgangers die een normale (commerciële) prijs betalen voor de kamer en/of de kost en inwoning. En de verhuurders en kostgevers die een zakelijke of commerciële relatie hebben met de huurders of kostgangers in hun woning.

Geen kostendelersnorm bij tijdelijk verblijf en logeerregeling statushouders

Ook voor personen in blijf-van-mijn-lijfhuizen, begeleid wonen en sociale pensions geldt de kostendelersnorm in principe niet. Over het algemeen zal men hier niet zijn of haar hoofdverblijf hebben. Dit geldt ook voor daklozen en mensen in een crisissituatie die tijdelijk worden opgevangen door een bijstandsgerechtigde, en voor vluchtelingen met een verblijfsvergunning die gebruikmaken van de logeerregeling en daarmee tijdelijk bij familie of vrienden in huis verblijven. Zij tellen niet mee als kostedelende medebewoners. Hoe lang in deze gevallen de periode van inwoning nog als tijdelijk kan worden aangemerkt, mag de gemeente zelf bepalen.

Dit zal maatwerk zijn en per geval bekeken (moeten) worden. De logeerregeling geldt in principe voor 3 maanden.

Rechten en plichten bij de uitkering

Een uitkeringsgerechtigde heeft naast het recht op uitkering ook andere rechten. Daartegenover staan ook verplichtingen: de informatieplicht, de arbeidsplicht en de medewerkingsplicht.

Rechten bij de uitkering

Voor iedere uitkeringsgerechtigde gelden onder andere de volgende rechten en uitgangspunten:

- Hij mag ervan uitgaan dat de medewerkers van de gemeente hem vriendelijk, respectvol en correct bejegenen en behandelen. Als dit niet het geval is kan hij een klacht indienen.
- Als hij alle gegevens op tijd inlevert, mag hij er ook op rekenen dat hij de uitkering op tijd ontvangt.
- Hij heeft ook het recht om te weten waarom er een bepaalde beslissing is genomen en hij kan tegen de beslissing in bezwaar gaan.
- Hij heeft inzagerecht. Dat houdt in dat hij zijn dossier in mag zien en gegevens die aantoonbaar onjuist mag laten wijzigen; en
- Hij heeft recht op hulp en bemiddeling bij het vinden van betaald werk of bij het verbeteren van zijn kansen op werk.

Inlichtingenplicht

In artikel 17 lid 1 PW staat dat de uitkeringsgerechtigde “alle feiten en omstandigheden waarvan hem redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat zij van invloed kunnen zijn op zijn arbeidsinschakeling of het recht op bijstand, onverwijld en uit eigen beweging moet melden” bij de gemeente. Dit betekent dat iemand moet weten wat hij precies moet melden. Daarvoor is het heel belangrijk dat de gemeente goede voorlichting geeft over welke informatie de uitkeringsgerechtigde door moet geven. Het gaat hier om heel veel verschillende gegevens, onder meer om woon- en leefsituatie, het ontvangen van middelen (inkomen en vermogen), detentie, verblijf in het buitenland, het doen van vrijwilligerswerk. Wie niet of niet volledig voldoet aan deze inlichtingenplicht riskeert een boete (artikel 18a PW).

Eenmalige gegevensuitvraag

De Wet eenmalige gegevensuitvraag is beperkt van toepassing. Die wet regelt dat gegevens die de gemeente via Suwinet-Inkijk uit een administratie kan halen, niet meer mag uitvragen. Op 1 juni 2017 is de Regeling uitzondering inlichtingenplicht in werking getreden. Sinds die datum hoeft de uitkeringsgerechtigde niet meer aan de afdeling Sociale Zaken van de gemeente te melden dat er iets wijzigt in zijn adresgegevens en zijn burgerlijke staat (huwelijk of geregistreerd partnerschap). Het gaat hier om gegevens die de uitkeringsgerechtigde aan de afdeling Burgerzaken doorgeeft en die in de Basisregistratie Personen (BRP) worden opgenomen. Alle andere wijzigingen moet hij wel aan de afdeling Sociale Zaken doorgeven, óók als de gemeente deze gegevens uit Suwinet-Inkijk kan halen.

Medewerkingsplicht

De uitkeringsgerechtigde is verplicht om de medewerking te verlenen die redelijkerwijs nodig is voor de uitvoering van deze wet (artikel 17 lid 2 PW). Dat betekent onder meer dat hij:

- de inkomstenverklaringen, statusformulieren en mutatieformulieren naar waarheid moet invullen en moet voorzien van de nodige bewijsstukken;
- moet meewerken aan een rechtmatigheidsgesprek of een huisbezoek;
- moet meewerken aan een oproep om op een bepaalde plaats en tijd te verschijnen;
- verplicht is om de taaltoets in het kader van de taaleis te maken (artikel 18b PW).

Werkt de uitkeringsgerechtigde niet of niet voldoende mee? Dan kan de gemeente de uitkering tijdelijk verlagen (afstemmen) of beëindigen (artikel 9 en 18 PW en de gemeentelijke verordening).

Arbeidsverplichtingen

De bijstand is bedoeld als tijdelijk vangnet tot iemand weer in staat is om zijn eigen inkomen te genereren. Daarom moet iedereen naar vermogen proberen om zo snel mogelijk weer zelf in de kosten van levensonderhoud te voorzien. Dat blijkt ook uit de arbeidsverplichtingen (artikel 9 PW). Die houden onder meer in:

- als werkzoekende geregistreerd staan bij UWV en ingeschreven bij een aantal uitzendbureaus;
- meewerken aan onderzoeken, scholing (sollicitatie- en vaardigheidstrainingen) en andere re-integratie-activiteiten. Ook vrijwilligerswerk kan hier onder vallen, mits het bijdraagt aan het vinden van werk;
- actief op zoek gaan naar vacatures en solliciteren; en
- werk dat wordt aangeboden aannemen, ook als dit werk tijdelijk is of deeltijdwerk is. Het gaat hierbij om alle algemeen geaccepteerde arbeid (zie blz. 11).

Voldoet iemand niet aan deze verplichtingen? Dan kan de gemeente de uitkering tijdelijk verlagen (afstemming, artikel 18 PW en de gemeentelijke verordening). Dat geldt natuurlijk niet als mensen volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn. Dan kan de gemeente een ontheffing van de sollicitatie-, arbeids- en/of re-integratieverplichtingen verlenen. In andere, dringende gevallen is een tijdelijke ontheffing mogelijk (zie ook blz. 10).

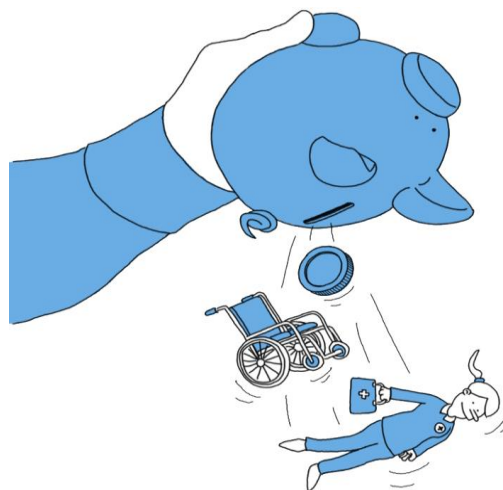

Bijzondere Bijstand en andere minimaregelingen van de gemeente

In de Participatiewet zijn enkele aanvullende inkomensvoorzieningen opgenomen om mensen met een (langdurig) laag inkomen in bijzondere omstandigheden te kunnen ondersteunen. Het gaat om de bijzondere bijstand, de individuele inkomensvoorziening en de individuele studietoelage (artikelen 35 t/m 36b PW). Ook een gemeentelijke zorgverzekering is mogelijk vanuit de Participatiewet. Daarnaast kan de gemeente andere minimaregelingen aanbieden, bijvoorbeeld gericht op deelname aan culturele of sportieve activiteiten of gericht op schoolgaande kinderen. De gemeente legt het minimabeleid vast in een beleidsregel.

Bijzondere bijstand

Naast de algemene bijstand is bijzondere bijstand mogelijk voor noodzakelijke kosten die iemand vanwege bijzondere omstandigheden moet maken. Welke kosten precies in aanmerking komen voor bijzondere bijstand hangt af van de omstandigheden in het individuele geval. Het is maatwerk bij uitstek.

Voor kosten die uit de bijstandsnorm of het eigen vermogen betaalt horen te worden, kan de gemeente in principe geen bijzondere bijstand geven. Denk hierbij aan de kosten voor levensonderhoud, vervoer, reservering voor duurzame gebruiksgoederen en algemeen gebruikelijke verzekeringen. In 2 situaties kan hierop een uitzondering worden gemaakt:

1. Als iemand had moeten reserveren voor bepaalde kosten (bijvoorbeeld voor duurzame gebruiksgoederen), maar hij door de korte periode die hij bijstand ontvangt (bijvoorbeeld 2 of 3 maanden) nog niet heeft kunnen reserveren, en hij ook geen spaargeld heeft. Of de kosten waren absoluut niet te voorzien, denk aan een wasmachine van één jaar oud die kapot gaat en niet meer te repareren is. In deze gevallen kan de gemeente de bijzondere bijstand in de vorm van een lening geven.
2. Als iemand niet over een inkomen beschikt dat voorziet in deze algemene kosten. Denk hierbij onder meer aan mensen die gedwongen opgenomen zijn in een inrichting of aan een jongmeerderjarige die buitenshuis woont.

Individuele Inkomensvoorziening

Mensen die langdurig op een minimuminkomen zijn aangewezen, kunnen in aanmerking komen voor een individuele inkomensvoorziening. Dit is een belastingvrij bedrag dat de gemeente één keer per 12 maanden kan verstrekken. De ontvanger mag zelf weten waaraan hij dit geld besteedt. In artikel 36 van de Participatiewet zijn deze voorwaarden vastgelegd:

- De inkomenstoelage is voor personen van 21 jaar of ouder en tot de AOW-leeftijd;
- die langdurig een laag inkomen hebben; en
- niet méér eigen vermogen bezitten dan het bescheiden vermogen dat geldt voor de bijstand (artikel 34 PW); en
- die geen uitzicht op inkomensverbetering hebben.

Gemeenten bepalen zelf wat langdurig is en tot welke inkomensgrens recht bestaat op de inkomenstoelage. Ook de hoogte van de toeslag wordt door de gemeente bepaald. Deze bepalingen moet de gemeente in een verordening vastleggen. Over het algemeen zien de gemeenten hierbij een periode van 3 jaar als langdurig en een inkomen tot 100% of 110% van de bijstandsnorm als een laag inkomen. De hoogte van de inkomenstoelage bedraagt gemiddeld € 350 voor alleenstaanden, € 450 voor alleenstaande ouders en € 550 voor gehuwden en samenwonenden.

Om te beoordelen of de aanvrager geen uitzicht op inkomensverbetering heeft, gaat de gemeente na of hij al het mogelijke heeft gedaan om aan werk te komen. Zijn persoonlijke omstandigheden moet de gemeente hierbij meenemen. Veel gemeenten hanteren een aanvullende voorwaarde; de aanvrager mag de afgelopen jaren geen maatregel van de gemeente of andere uitkeringsinstantie hebben gekregen, vanwege het niet nakomen van arbeidsverplichtingen. Is dit wel het geval, dan is er geen recht op de inkomenstoelage.

Individuele Studietoelage

De gemeente kan een individuele studietoelage verstrekken aan studenten met een beperking (artikel 36b PW). Studiefinanciering of een tegemoetkoming in de studiekosten (Wtos) is voor een student meestal niet voldoende om alle kosten van te betalen. Veel studenten werken daarom naast hun studie. Maar studenten met een beperking kunnen vaak niet of niet voldoende bijverdienen. De studietoelage is bedoeld om deze personen te stimuleren een diploma te behalen en zo de kans op een baan te vergroten.

Een student kan recht hebben op de individuele studietoelage als hij of zij:

- 18 jaar of ouder is;
- een opleiding of studie volgt en studiefinanciering (WSF 2000) of Wtos ontvangt;
- niet méér eigen vermogen bezit dan het bescheiden vermogen dat geldt voor de bijstand (artikel 34 PW); en
- die niet in staat is om het wettelijk minimumloon te verdienen, maar wel kan werken.

Iedere gemeente kan zelf de hoogte bepalen van de toeslag. Omdat er veel verschillen tussen gemeenten zijn en de regeling slecht wordt benut, heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen om iedereen die tot de doelgroep behoort een toeslag van € 300,- per maand te verstrekken. Het is nog niet bekend wanneer deze wetswijziging ingaat.

Collectieve zorgverzekering

Veel gemeenten bieden een collectieve zorgverzekering (gemeentepolis) aan voor mensen met een minimuminkomen of net daarboven. Deze verzekering bestaat uit een basisverzekering en een aanvullend pakket met een gunstige premie. De gemeente mag ook een bijdrage in de premie verstrekken (artikel 35 lid 3 PW).

De gemeente is vrij om met een zorgverzekeraar afspraken te maken over vergoedingen in het aanvullende pakket. Ook de inkomensgrens voor inwoners om deel te kunnen nemen aan deze gemeentepolis mag de gemeente zelf bepalen. Op welke beleidsmatige aspecten de polis als instrument voor minimabeleid verbeterd kan worden en welke risico's er zijn, wordt beschreven in een [rapport van het Centraal Bureau voor de Statistiek \(CBS\)](#).

Overig Minimabeleid

Behalve de in de Participatiewet opgenomen aanvullende inkomensondersteuning, kan de gemeente ook andere minimaregelingen aanbieden. Veel gemeenten hebben daarom naast de bovengenoemde regelingen ook een zogenoemd Declaratiefonds of een Meedoen-regeling. Dit fonds of deze regeling geeft een tegemoetkoming voor kosten bij deelname aan culturele of sportieve activiteiten. Voor welke doelgroepen de regeling bedoeld is, welke activiteiten (of lidmaatschappen) voor tegemoetkoming in aanmerking komen en hoe hoog de tegemoetkoming per jaar maximaal is, kan de gemeente allemaal zelf bepalen.

En in veel gemeenten komen kinderen uit gezinnen met een minimuminkomen in aanmerking voor een Kindpakket. De gemeente is helemaal vrij om dit pakket te vullen, maar meestal gaat het om vergoedingen van kosten voor school, sport en cultuur. De gemeente kan zich voor invulling van dit Kindpakket aansluiten bij landelijke initiatieven als [Stichting Leergeld](#) en het [Jeugdfonds Sport & Cultuur](#).

De rol van de cliëntenadviesraad op het terrein van inkomen

De cliëntenadviesraad heeft op het terrein van inkomen:

- adviesrecht op de verordening (afstemming, inkomstenstoeslag, tegenprestatie);
- inspraak bij het minimabeleid;
- de taak om te beoordelen of uitkeringsgerechtigden op een goede en adequate manier worden voorgelicht, met name als het gaat om hun verplichtingen; en
- en de taak om ervaringen van cliënten en minima te volgen en kenbaar te maken.

Inleiding Werk en Participatie

De gemeente moet een groot aantal doelgroepen ondersteunen bij het verkrijgen van werk. De grootste daarvan is de groep mensen met een uitkering op grond van de Participatiewet, de IOAW en de IOAZ. Binnen deze groep zitten mensen met een grote en mensen met een kleine afstand tot de arbeidsmarkt. Er zijn verschillende instrumenten om de afstand tot de arbeidsmarkt vast te stellen. Eén daarvan is de participatieladder.

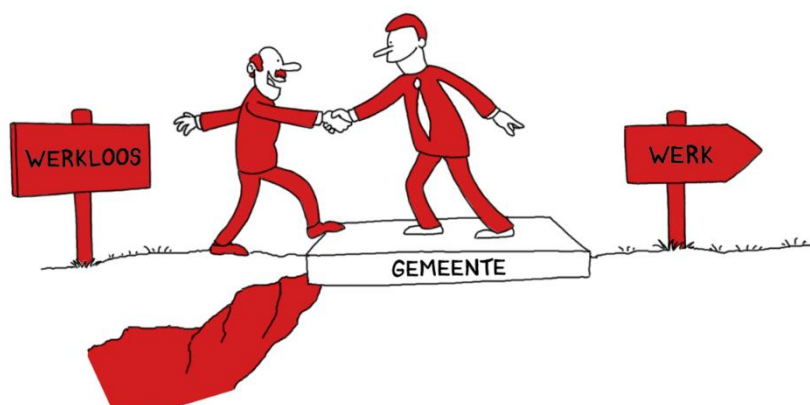
Het uitgangspunt is dat iedereen die een uitkering ontvangt de arbeidsverplichtingen opgelegd krijgt. Het gaat dan onder andere om geüniformeerde arbeidsverplichtingen (artikel 18 lid 4 PW). In uitzonderlijke gevallen is iemand duurzaam en volledig arbeidsongeschikt en zijn arbeidsverplichtingen niet aan de orde. In andere gevallen kan een tijdelijke ontheffing worden gegeven van één of meer verplichtingen. Dit kan om medische of sociale redenen die tot gevolg hebben dat iemand tijdelijk niet of minder inzetbaar is op de arbeidsmarkt.

Re-integratie-instrumenten

Niet iedereen is in staat om volledig uit eigen beweging werk te vinden en te houden. Om die reden heeft de gemeente een aantal re-integratie-instrumenten die zij in kan zetten om mensen aan het werk te helpen. Het gaat onder meer om:

- begeleiding op de werkplek
- beschut werk
- leer-werktrajecten
- loonkostensubsidie
- participatieplaatsen
- scholing
- detachering
- voorbereidingsperiode richting zelfstandig ondernemerschap.

Met de invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 werd tegelijk de instroom in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) stopgezet. Ook werd de Wajong gewijzigd, waardoor alleen nog maar mensen die duurzaam arbeidsongeschikt zijn kunnen instromen. Het gevolg voor de Participatiewet is dat de doelgroep in toenemende mate bestaat uit mensen met medische arbeidsbeperkingen. Een aantal instrumenten is specifiek op die doelgroep gericht.

Algemeen geaccepteerde arbeid

Mensen met een bijstandsuitkering zijn verplicht algemeen geaccepteerde arbeid te aanvaarden. Met algemeen geaccepteerde arbeid wordt bedoeld werk dat algemeen maatschappelijk aanvaard is. Hieronder valt geen prostitutie, illegale arbeid zoals bijvoorbeeld hennepcultuur en werk waarvoor minder dan het minimumloon wordt betaald (tenzij er sprake is van loonkostensubsidie). Ook werkzaamheden die in ernstige mate ingaan tegen de integriteit van betrokkene zijn uitgesloten. Het gaat daarbij met name om werkzaamheden die zeer ernstige gewetensbezwaren oproepen.

Met algemeen geaccepteerde arbeid wordt ook bedoeld werk waarbij gebruik gemaakt wordt van loonkostensubsidie om de verminderde loonwaarde te compenseren, beschut werk, en detachering vanuit de Wsw bij een reguliere werkgever.

De gemeente hoeft geen rekening te houden met opleidingsniveau, werkervaring, interesses, hoogte van het salaris, omvang en duur van de arbeidsovereenkomst of de reisafstand. Wel moet rekening gehouden worden met de individuele belastbaarheid van de werkzoekende, zowel lichamelijk als psychisch.

Tegenprestatie

De gemeente kan de uitkeringsgerechtigde een tegenprestatie naar vermogen vragen. De tegenprestatie bestaat uit onbeloonde werkzaamheden die nuttig zijn voor de samenleving. Het werk mag niet leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt, wat betekent dat het geen werk mag zijn dat eigenlijk gewoon betaald moet worden. Ook moet het gaan om tijdelijk werk (enkele weken of maanden) voor een beperkt aantal uren per week. De tegenprestatie is geen re-integratievoorziening. Het werk hoeft dus niet bij te dragen aan de kansen op betaald werk, maar het mag die kansen ook niet in de weg staan.

Bij maatschappelijk nuttige werkzaamheden kunt u denken aan werkzaamheden bij maatschappelijke organisaties zoals zorg- en welzijnsinstellingen of verzorgingsinstellingen, bij buurt- of sportverenigingen. De gemeente bepaalt hoe de tegenprestatie eruitziet; om wat voor soort werkzaamheden het gaat, hoe lang de uitkeringsgerechtigde dit moet doen (dagen, weken, maanden) en wat de omvang van de tegenprestatie is (hoeveel tijd is hij er wekelijks mee kwijt). Om dat vast te stellen kijkt de gemeente naar de individuele omstandigheden van betrokkene en welke mogelijke tegenprestaties voorhanden zijn.

De gemeente is verplicht om in een verordening vast te leggen wat er onder een tegenprestatie wordt verstaan, en met welke omstandigheden de gemeente rekening houdt als van een bijstandsgerechtigde een tegenprestatie wordt verlangd. Zo is het mogelijk dat van iemand die mantelzorg verricht of vrijwilligerswerk doet geen (extra) tegenprestatie wordt verlangd.

Voorzieningen voor mensen met een arbeidsbeperking

Om het mogelijk te maken dat mensen met een arbeidsbeperking betaald werk kunnen doen en het voor reguliere werkgevers aantrekkelijker te maken om deze mensen in dienst te nemen, kan de gemeente vanuit de Participatiewet loonkostensubsidie en beschut werk inzetten. En om te zorgen dat hiervan ook echt werk wordt gemaakt, is gelijktijdig met de invoering van de Participatiewet de Wet banenafspraken ingevoerd.

Wet banenafspraken

De Wet banenafspraken is een alternatief voor het wegvallen van de instroom in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). De Wet banenafspraken richt zich op mensen die niet zelfstandig het wettelijk minimumloon (per uur) kunnen verdienen omdat zij een arbeidsbeperking hebben, maar die wel bij reguliere werkgevers kunnen werken.

Afgesproken is dat er uiteindelijk in 2026 125.000 extra banen voor deze doelgroep zijn ontstaan. Werkgevers worden door middel van een loonkostensubsidie (artikel 10d PW) gecompenseerd voor de verminderde loonwaarde van de werknemer. De gemeente verstrekt deze loonkostensubsidie nadat met een gevalideerde methodiek de loonwaarde is gemeten. De hoogte van de subsidie is het verschil tussen de loonwaarde en het wettelijk minimumloon. Voor een berekening kan handig gebruik gemaakt worden van [een berekeningstool](#) van Samen voor de klant.

Via de Stichting van de arbeid wordt jaarlijks de indicatieve verdeling van het aantal te realiseren banen per regio geactualiseerd. [In een overzicht van de Stichting en VNG](#) staan de cijfers tot en met 2020.

Het UWV rapporteert 4x per jaar over de ontwikkelingen in de Wet Banenafspraken. Per arbeidsmarktregio wordt gerapporteerd of de voorgenomen aantallen ook gerealiseerd zijn. Deze rapportages zijn via [de website van UWV](#) opvraagbaar.

Beschut werk

De regeling beschut werk (artikel 10b PW) is een alternatief voor het wegvallen van de beschutte werkplekken in de sociale werkvoorziening. Omdat er niemand meer kan instromen in de Wsw en er mensen zijn die alleen onder aangepaste omstandigheden kunnen werken, was de komst van deze regeling nodig om een betaalde plek te bieden aan mensen die niet terecht kunnen op de reguliere arbeidsmarkt. Beschut werk is dus bedoeld voor mensen die door hun lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking een zodanige mate van begeleiding en aanpassingen van de werkplek nodig hebben, dat niet van een reguliere werkgever verwacht kan worden om hiervoor te zorgen. Dit wil overigens niet zeggen dat een reguliere werkgever geen beschutte werkplek mag aanbieden.

Tot de doelgroep horen niet alleen mensen met een bijstandsuitkering, maar ook mensen met een uitkering op grond van de Anw, IOAW of IOAZ of niet-uitkeringsgerechtigden die wel aanspraak kunnen maken op ondersteuning bij arbeidsinschakeling.

Of iemand in aanmerking komt voor beschut werk hoeft niets te zeggen over de mate van productiviteit van deze persoon. De voorziening is juist bedoeld voor mensen die met deze ondersteuning wel in staat zijn om loonvormende arbeid te verrichten. Dit onderscheidt de voorziening beschut werk van de dagbesteding in de Wmo of sociale activering (vrijwilligerswerk) in de Participatiewet. Nog een verschil is dat het bij beschut werk altijd om een betaalde dienstbetrekking gaat, bij dagbesteding en vrijwilligerswerk is dit nooit het geval.

Ook mensen met een UWV-uitkering kunnen voor een beschutte werkplek in aanmerking komen als zij aan de criteria voor de doelgroep voldoen.

Mensen die met een loonkostensubsidie aan het werk gaan - ongeacht of dat via de Wet banenafpraak is of via beschut werk - hebben recht op begeleiding op de werkplek (jobcoach).

Beschut werk verplicht

Sinds 1 januari 2017 zijn alle gemeenten verplicht om beschutte werkplekken te realiseren. Deze verplichting is vastgelegd in artikel 10b lid 1 Participatiewet. De verplichting heeft tot doel dat mensen met arbeidsvermogen die uitsluitend in een beschutte omgeving onder aangepaste omstandigheden kunnen werken, ook een betaalde baan krijgen waarmee zij zelf in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Deze verplichting geldt alleen voor zover het aantal afgegeven positieve adviezen door UWV niet het jaarlijks door het Rijk vast te stellen aantal plaatsen per gemeente overstijgt. Deze aantallen worden jaarlijks (per gemeente) [gepubliceerd](#) op de site van Rijksoverheid. Het is niet langer mogelijk om bij verordening te besluiten dat beschut werk niet wordt aangeboden.

Het UWV [rapporteert elk kwartaal](#) over de voortgang beschut werk op het niveau van de arbeidsmarktregio.

Actueel

Het Rijk heeft een Breed Offensief ingezet om meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk te krijgen. Dit offensief heeft betrekking op zowel de Wet banenafpraak als beschut werk. In een specifiek programma, Simpel Switchen, probeert het Rijk knelpunten weg te nemen die doorstroming in de participatieketen in de weg staan.

Het Rijk heeft [een publieksversie](#) over het Breed Offensief uitgegeven. De kamerbrief over het programma Simpel Switchen vindt u op de website van [Rijksoverheid](#).

Ook is het Rijk voornemens om met gemeenten in gesprek te gaan die onvoldoende werk maken van de tegenprestatie en de taaleis.

De rol van de cliëntenadviesraad op het terrein van werk

De cliëntenadviesraad kan op het terrein van werk de invulling, toepassing en/of inzet volgen van:

- beschut werk (doelgroep en aantallen);
- loonkostensubsidie en het plaatsen van mensen binnen de Wet banenafpraak;
- het re-integratiebeleid en algemeen geaccepteerde arbeid;
- de tegenprestatie;
- het re-integratiebeleid voor de doelgroep niet-uitkeringsgerechtigden (is dat er?);
- de jobcoach en andere voorzieningen voor mensen met een arbeidsbeperking; en
- kan de ervaringen van cliënten bij het werktraject volgen en deze kenbaar maken.

